

Incestbrottet som sociologiskt problem.

Av

SVEND RIEMER, fil. dr.

Incestbrottet har hittills endast i ganska ringa omfattning gjorts till föremål för monografiska vetenskapliga undersökningar. Detta torde finna sin förklaring i att fall av incestuöst könsungäcke endast i relativt ringa utsträckning sysselsätta polismyndigheterna och domstolarna. I Tyskland dömdes under årtiondet 1902—11 av tusen straffmyndiga personer endast 1,1 för incest. Under de båda föregående årtiondena voro motsvarande siffror 1,0 och 1,2¹⁾. I Sverige dömdes år 1931 1735 personer till frihetsstraff, varav endast 20 för incest. Under det närmast föregående och efterföljande året blevo likaledes 20, resp. 22 personer ådömda frihetsstraff för samme brott²⁾.

Härtill kommer ytterligare det förhållandet att incestbrottet för den allmänna moralföreställningen framstår som något så osedvanligt och naturvidrigt, at man vid ytligt betraktande gärna är benägen att anta att det förekommer endast inom en krets av mindervärdiga individer som ligger helt utanför den normala livsföringens ram. En sådan slutledning är icke utan vidare berättigad. Ett närmare studium av incestförbrytarens härstamning, yrkestillhörighet

¹⁾ Hans v. Hentig und Theodor Viernstein: Untersuchungen über den Inzest. Heidelberg 1925. S. 181.

²⁾ Dessa uppgifter äro hämtade från fängelsestatistiken och ange följaktligen endast de incestförbrytare, som faktiskt införpassats i fängelse. Antalet dömda torde i huvudsak överensstämma med dessa siffror.

och övriga miljöbetingelser ger snart nog vid handen att förekomsten av incestförbrytelser är lokaliserad till vissa bestämda sociala skikt, inom vilka förekomsten av incestbrott även numerärt spelar en betydande roll. Om man vid studiet av incestbrottet icke inskränker sig till den juridiska synpunkten i trängre mening, så måste man uppfatta den egentliga straffhandlingen som ett symptom som ingår i en vidare krets av sociala missförhållanden. Man måste då se incestbrottet som ett uttryck för upplösningen av de sociala normer som möjliggöra ett normalt familjeliv.

Den främsta svårighet man möter vid varje försök till behandling av incestfenomenet ligger i nödvändigheten att iaktta den största försiktighet vid användningen av det i och för sig knapphändiga kriminalstatistiska materialet. Kriminalstatistiken anger endast de fall av incestbrott som kommit till domstolarnas kännedom. Det torde finnas få brottskategorier där man måste räkna med en så stor skillnad mellan antalet faktiskt begångna brott och antalet av domstolarna behandlade fall. Den brottsliga handlingen äger rum inom den trängsta familjekretsen, och i flertalet fall är det endast gärningsmannen och hans offer som känna till denn.

Det ligger sålunda nära till hands att draga i olika avseenden missvisande slutsatser rörande incestbrottens frekvens. Man har anledning antaga att incestbrotten i verkligheten förekomma väsentligt oftare, varigenom deras sociala betydelse framstår i ett helt annat ljus. Vidare är det tydligen omöjligt att enbart ur det statistiska materialet draga några hållbara slutsatser beträffande incestbrottens ökade eller minskade frekvens. Genom förbättringar i övervakningen av de sedliga förhållandena genom polismyndigheterna och sociala myndigheter, framför allt barnavårdsnämnderna, kommer ett större antal brott till offentlig kännedom utan att antalet faktiskt förövade incestbrott för den skull behöver ha undergått någon motsvarande förändring.

Härav framgår att man med utgångspunkt från det material som kriminalstatistiken och fängvårdsstatistiken ställa till förfogande endast erhåller en ytlig inblick i incestbrottets karaktär, dess omfattning och dynamiska spridning. Det fordras därutöver detaljerade intensivundersökningar vilka sedan å sin sida möjliggöra ett kritiskt utnyttjande av föreliggande statistiskt material.

Det saknas icke dylika undersökningar¹⁾. Deras genomgående svaghet är materialets knapphändighet som lätt ger anledning till ensidiga omdömen. Inom den närmaste framtiden kan man för Sveriges vidkommande motse mera ingående utredningar angående incestbrottet, des psykiatriska, straffrättsliga och sociologiska betydelse. Vid rättspsykiatriska kliniken på Långholmen (Stockholm) är professor Kinberg i samarbete med förf. sysselsatt med ett forskningsarbete som i första hand stöder sig på de vid kliniken utarbetade utlåtandena, vidare på utlåtanden som samlas i det kriminologiska centralarkivet. Glädjande nog sysslar man även på andra håll med liknande undersökningar.

De arbetsmetoder som användas av sociologin, såsom en självständig systematisk vetenskap som arbetar med speciella metoder och på olika forskningsområden gör anspråk på egna problemställningar, är i Sverige — liksom i andra europeiska länder — föga utnyttjade av representanterna för de vetenskaper som övervägande syssla med kriminologiska frågor²⁾. Sociologin är emellertid, om den skall gå

¹⁾ Det enda svenska arbete, som föreligger på området, är prof. O. Kinbergs uppsats: »Om sexualförbrytare» i »Sex läkare om sexualproblemet», Stockholm 1934.

Av utländsk litteratur må här nämnas jämte Viernstein-v. Hentigs redan citerade bok: Heinrich Többen: Ueber den Inzest. Leipzig und Wien 1925. — Marcuse: Vom Inzest. Halle 1915.

²⁾ I Sverige har prof. O. Kinberg riktat uppmärksamheten på miljöfaktorernas betydelse för brottets uppkomst. Särskilt är att nämna de nyutkomna arbetena: »Varför bli människor brottsliga?» Stockholm 1935 samt »Basic Problems of Criminology.» London & Copenhagen 1935.

utanför gränserna för den rena spekulationen och ställa sina forskningsresultat till förfogande för de personer — jurister, medicinare, socialpolitiker, o. s. v. — som aktivt ingripa i det sociala livet, nödsakad att intimt samarbeta med de övriga vetenskapsgrenar som sysselsätta sig med de teoretiska grundvalarna för den sociala verksamheten.

Utgångspunkten för sociologens undersökningar är icke den enskilda individen. Hans primärt givna kunskapsobjekt är den sociala gruppen vilken han söker uppfatta icke i en abstrakt, tidlös struktur, utan i dess konkreta historiska gestaltning. I individens handlingsmönster (behaviour pattern) ser han ett uttryck för det sätt varpå denne uppfostrats till social varelse i den miljö från vilken han utgår, av familjen, skolan och den ständiga sociala kontrollen från grannar och arbetskamrater i det dagliga livet. Sociologen söker i första hand förstå individen som ett exemplar av en bestämd social grupp, och därefter frågar han i vad mån individen kan anses vara väl anpassad eller associerad i förhållande till de levnadsregler av vilka denna grupp behärskas. Han ställer alltid med största eftertryck frågan: »anpassad« eller »associerad« i förhållande till vad?

Härtill kommer att i sociologens föreställningsvärld de skilda sociala grupperna och miljöförhållandena icke äro kaotiskt blandade. En bestämd uppfattning om sociala skiktningförhållanden och utvecklingsprocesser, om vilken vetenskapen i stort sett är ense, ger honom ett koordinat-system, med vars hjälp han kan ställa in i ett ordnat sammanhang olika, till synes vitt skilda sociala företeelser.

Den historiska epok som i första hand kommer i fråga för den kriminologiska forskningen kännetecknas av en genomgripande social omvälvningsprocess, en dynamisk rörlighet i händelseförloppen som på det ekonomiska planet är väl bekant under beteckningen »industrialismens genombrott«, men som även ingriper i människornas ömsesidiga sociala relationer. Den patriarkaliska, traditionsbundna

levnadsordningen, inom vilken den enskildes handlande var bundet av arbetsvanorna, av seder och bruk i helg och söcken, råkar i upplösning genom den principiella rationaliseringen av relationerna mellan människorna.

Denna sociala rationaliseringsprocess som utgör ett centralproblem för alla de olikartade sociologiska systemen kan här endast belysas ur några synpunkter som vid varje studium av kriminalsociologiska problem göra anspråk på särskild uppmärksamhet.

Där människans uppförande regleras av traditionens tvingande makt, genom en dag för dag fortlöpande uppfostringsprocess genom den ömsesidiga kontroll som utövas av medlemmarna i den sociala gemenskapen, där man aldrig genom erfarenheten av ett föredöme blivit medveten om möjligheten att bete sig annorlunda, där har man skäl att anta att avvikelserna från de sociala normerna skola vara relativt sällsynta. Detta antagande har i den hithörande litteraturen i viss mån bekräftats¹⁾, ehuru man icke kan ernå fullständig visshet härom till följd av bristen på mer utfömmade material rörande kriminaliteten inom denna socialtyp.

Förhållandet måste gestalta sig annorlunda, när en ursprungligen statiskt fixerad samhällsorganisation dras in i en av ekonomisk och social rationalisering präglad dynamisk utvecklingsprocess. Då inledes en epok av omflyttning, emigration och inre omflyttning från landsbygden till industrisamhällena. Detta innebär inte bara en lokal omflyttning av befolkningen, det betyder även att individerna ryckas loss ur de arbets- och levnadstraditioner, i vilka de tidigare varit infogade, och att de bli socialt isolerade i en miljö, där de enskilda i tilltagande omfattning träda i enbart rationella förbindelser med varandra.

¹⁾ *Pitirim Sorokin, Carle S. Zimmerman, Charles J. Galpin: Systematic Source Book in Rural Sociology. Minneapolis 1931. Spec. del III, kap. X.*

Miljoner människor uppleva denna utveckling hän emot nästan total social självständighet. Den moderna stadsbon torde i allmänhet sakna känsla för i hur hög grad de människor, för vilka tidigare det enda riktiga handlings-sättet varit givet i en mångfald konkreta handlingsregler, förlora riktlinjerna för sitt beteende, när de ställas inför nya livsformer som avvika från deras egna. Det är inte nog med att olika sociala grupper och följaktligen olika moralföreställningar stöta sammån i städernes befolknings-agglomerationer och framtvunga en förvirrande relativisering av den egna livsinställningen. Den dag för dag, ja, timme för timme upprepade nyanpassningen till andra sociala grupper och deras typiska beteende, denna förmåga att gång på gång ändra attityd blir till en vilkor för den enskildes friktionsfria inlemmande i detta sociala sammanhang. En lagstiftning som drar vissa mycket vida gränser för vad som är tillåtet ger en enbart formal ram, inom vilken rymmes ett kaos av moraliska och sociala normer, vilket knappast kan förväntas utöva ett uppfostrande inflytande på den enskildes livsföring. Jämte förmågan till anpassning och ändrade attityder fordras en i medvetandet fast rotad kännedom om vad lagen tillåter vilken — till skillnad från de genom erfarenhet förvärvade levnadsva-norna i en traditionsbunden social gemenskap — kan inhämtas endast genom en planmässig uppfostringsproces, vars härare är det moderna samhällets bildningsinstitutioner.

Vikten av dessa utvecklingstendenser kan icke bestridas. Det blir därigenom begripligt att våden för överträdelse av gränserna för vad som är tillåtet i varje ordnad statsorganisation blir väsentligen större, när till följd av de ekonomiska omdaningsprocesserna stora befolkningsgrupper dragas in i ramen av en samhällsordning, för vilken de ej blivit uppfostrade alltifrån ungdomen. Ty det är ju icke nog med kunskap om lagarnas innebörd. Därutöver fordras en inställning gentemot övriga samhällsmedlemmar som endast kan förvärvas genom årlång påverkan. Härtill

kommer att de patriarkaliska livsformerna, som gett upphov till starka gemenskapskänslor inom familjen eller byn också föra med sig en stark familjeegoism som betraktar yttervärlden rätt och slätt som en fiende till de egna intressena, som gentemot yttervärlden intar en fullständigt moraliskt indifferent hållning och i varje fall icke har någon känsla av moralisk förpliktelse gentemot yttervärlden. Max Weber har gett denna inställning det betecknande namnet »Binnenmoral«¹⁾. Följaktligen måste atskilliga förbrytelser, begångna av från landet inflyttade samhällskikt, ur sociologisk synpunkt uppfattas som en följd av en alltför hastig social omplantering som icke gett tid för successiv anpassning och inlemmande i det sociala sammanhanget.

De krav som i ovan antytt avseende ställas av ett mycket rörligt samhälle, äro ytterligt stora. Detta skapar vissa »chanser« för uppkomsten av asociala handlingsvanor: ombyte av yrken, socialt stigande eller synkande, flyttning till annan ort, varigenom den enskilde i loppet av sitt liv passerer genom sociala grupper med de mest olikartade livsuppfattningar. Också isoleringen som sådan, känslan av främlingskap gentemot en omgivning som man ej vuxit in i alltifrån den första ungdomen, denna inställning som lett till stark positiv energiutveckling genom företagarnas vakna initiativ under kapitalismens uppblomstring, får till följd att den moraliska ansvars känslan inskränker sig till en rationel orientering efter de formella gränser som dras av lagstiftningen. Under sådana förhållanden blir i en besvärlig ekonomisk eller personlig situation steget icke så långt till ett överträdande av lagarna, helst som den ekonomiska konjunktorens rytm utsätter den enskildes öde för de starkaste fluktuationer.

Med tanke på de stora krav som kampen för tillvaron i det moderna samhället ställer på den enskildes intellektuella färdigheter är det föga förvånansvärt att straffbara

¹⁾ Max Weber: Wirtschaftsgeschichte, München und Leipzig 1924.

handlingar i så stor utsträckning — kanske i större utsträckning än man f. n. antar, till följd av det knapp händiga psykiatriska undersökningsmaterialet — begås av psykiskt undermåliga individer. Å andra sidan kvarstår då frågan hur det kommer sig att t. o. m. imbecilla och på annat sätt mindervärdiga individer i vissa bestämda miljöer förhålla sig mycket väl utan att göra sig skyldiga till straffbara handlingar. Om man närmare ingår på detta problem, kan man finna hållpunkter för rationella metoder att på nytt inpassa vederbörande människor i en social miljö, vars anspråk motsvara deras förmåga och de sociala handlingsvanor de utbildat.

I den mån sociologen över huvud taget vågar sig på att bedöma en enskild individ, är han benägen att grunda sitt omdöme på iakttagelser rörande individens sociala handlingsvanor. Han söker ur en viss bestämd synpunkt uppfatta individen funktionalt. Det omfattande material av monografiska eller systematiska miljöundersökningar som numera stå till hans förfogande ger honom möjlighet att påvisa på vilka punkter i det sociala sammanhanget och i vilka faser av den samhälleliga utvecklingsprocessen förutsättningarna äro störst för uppkomsten av kriminella handlingsvanor. Därmed ger han spridning åt insikter som göra det möjligt att på det sociala området motverka kriminaliteten — låt vara på ett ofta synnerligen indirekt sätt — genom socialpolitiska och näringspolitiska åtgärder, genom socialvård och uppfostran. Hans uppgift ligger vid sidan av uppgifterna för de vetenskaper som — åtminstone i Europa — hittills gjort de största insatserna på kriminologins område (kriminalantropologi, rättspsykiatri).

Efter det ovan anförda är det uppenbart att en undersökning av incestbrottet ur sociologiska synpunkter måste sträva hän mot en sammanhängande uppfattning av på vilka punkter i samhällsstrukturen och i vilka faser av utvecklingen det kan inträda en så radikal upplösning av familjelivet, att incesthandlingar bli möjliga. Därvid är det

inte fråga om statistiska undersökningar av elendiga levnadsvillkor och påvisande av yttre korrelationer mellan trångboddhet, alkoholism och incestfall, utan en förklarande tolkning av handlingsvanorna hos de sociala grupper, inom vilka incesthandlingar oftast förekomma. I detta sammanhang får man inte betrakta själva incestbrottet enbart som ett isolerat symptom. Fastmera gäller det att se detta slag av förbrytelser i samband med handlingsvanor på andra områden, vilka peka i samma riktning som själva incestförbrytelse, betraktade såsom uttryck för en bestämd inställning till familjelivet och könsumgänget¹⁾. Incesthandlingen blir ett centralt problem för sociologen därigenom att den blir möjlig endast vid en upplösning av familjelivet i betydelsen av en ordnad och medveten samverkan mellan familjemedlemmarna i det dagliga livet.

Till en början må här framhållas det faktum att antalet barn födda utom äktenskapet eller före äktenskapet är oproporcionerligt stort i de familjer, där incesthandlingar förekomma. I fråga om de sociala skikt det här gäller duger det inte att hänvisa till den gamla allmogeseden att pröva kvinnans fruktsamhet före äktenskapet. Man får icke heller förbise det faktum, att incestförbrytarna ofta äro män som gift om sig eller gift sig med en änka med flera barn. De sistnämnda handlingarna behöva givetvis inte i och för sig tyda på en inställning som syfter hän mot en splittring av familjen. Emellertid är det tydligt, att åtskilligt av det entydiga i de intimaste familjerelationerna måste gå förlorat, när på detta sätt de grundläggande relationerna inom äktenskapet omgestaltas och familjen i sig upptar barn som ej kunna förväntas bli psykologiskt inpassade i familjen.

Ett stort antal incestförbrytare ha själva blivit uppfostrade av en ogift moder. I dessa skikt — det är huvudsakligen

¹⁾ v. Hentig har lyckats påvisa en korrelation mellan förekomsten av incestfall och äktenskap mellan anförvanter. Se nedan.

frågan om de lägre sociala skikten på landsbygden — är det synnerligen vanligt att de unga drängarna och tjänsteflickorna på de olika gårdar där de tagit anställning för kortare tid, stå i sexulla förbindelser med varandra. Om vintrarna sover ofta tjänstefolk av båda könen tillsammans i köket, och i ett ytterlighetsfall har det t. o. m. förekommit att en tjänsteflicka och en ung pojke måste sova i samma säng. När det längre fram blir fråga om att gifta sig, föreligger det inga betänkligheter på grund av dylik promiskuitet före äktenskapet. Den undersökande läkaren fick av en incestförbrytare på fråga om hans hustru hade »gått» med andra pojkar före äktenskapet till svar att det väl knappast var möjligt annat, eftersom hon då var 20 år gammal.

Dylika sexuella förbindelser betraktas sålunda som fullständigt självklara genomgångsstadier i den personliga utvecklingen. Om ett barn födes i en dylik förbindelse, innebär detta ingalunde något tvång till giftermål. Å andra sidan är den ogifta modern endast i ringa utsträckning utsatt för förakt från den närmaste omgivningens sida. Om vi tänka på förhållandena bland statarna, är det mycket vanligt att en dräng och en tjänsteflicka gifta sig för att kunna sluta ett avtal, där hustruns arbete med mjölkning o. dyl. är en väsentlig del. Äktenskapet ingås sålunda åtminstone delvis av ekonomiska skäl. I dylika fall spelar det mysket liten roll, om det finns barn födda utanför eller före äktenskapet.

Det är också intressant att iakttaga vilken betydelse denna ungdomligt vitala period i sexuallivet har. En lantarbetare som förlorat sin hustru, med vilken han sammanlevat på en gård där han tjänade som dräng före äktenskapet, valde sin andra hustru bland de flickor, med vilka han haft förbindelser under samma period av sitt liv. Det kan nästan förefalla som om efter några år av intensivt omväxlande sexuella erfarenheter förmågan att spontant inleda nya könsförbindelser går förlorad. Den isolerade livsföringen och

kraftförbrukningen vid hårt kroppsarbete inskränker till den grad umgänget med andra människor, att mannen vid hustruns sjukdom eller död blir fullständigt handfallen i sökandet efter en ny sexualpartner. Om inte en äktenskaplig förbindelse ligger nära till hands, tack vare minnet av en ungdomskärlek eller det av praktiska skäl motiverade samlivet med en hushållerska, så blir ofta ett incestförhållande enda möjligheten att tillfredsställa den pockande könsdriften.

Det ligger nära till hands att sätta det bortfall av alla moraliske hämningar, som man här kan iaktta, i samband med det hos bondebefolkningen i åtskilliga trakter vanliga bruket att pröva hustruns fruktsamhet före äktenskapet. Dyliga sedvänjor äro framkallade av böndernas behov av arvingar och talrika efterkommande. Hos de lägre sociala skikten på landsbygden, vilkas ekonomiska existens enbart baserar sig på ett abstrakt arbetsförhållande, hos vilka barnens medverkan i arbetet endast erbjuder obetydliga förmåner och där barnen lämna sina föräldrar särskilt tidigt, har den gamla seden i detta avseende helt förlorat sin mening. Det är i stort sett en tillfällighet om en ogift moder till sist gifter sig med barnafadern. Barnen utgöra icke längre ett integrerande led i familjere-lationen.

Att äktenskapet i allmänhet ingås av praktiska skäl, med hänsyn till behovet av en permanent sexuell förbindelse, med hänsyn till fördelarna av ett gemensamt hushåll och till de speciella arbetsförhållandena på landsbygden, framgår även av vissa andra egendomligheter vid valet av hustru. Man gifter sig relativt ofta med änkor som redan ha flera barn. Ibland är det en hushållerska, med vilken vederbörande tidigare sammanlevat i ett fritt äktenskap. Själva giftermålet är ofta en rent formell akt inför myndigheterna.

I det material av 24 fall som framlagts i Viernsteins publikation och som även ger upplysning om de psykiska och sociala förhållandena i den vidare släktkretsen förekommer i samtliga fall

på ett eller två när något av dessa symtom. Det vanligaste är en så grotesk anhopning av oäkta barn, könsförbindelser utanför äktenskapet, skilsmässor och omgiften, att man med skäl kan tala om en miljö, där de normativa föreställningarna om familjelivet i stor utsträckning blivit upplösta. v. Henting har dessutom lyckats sätta frekvensen av incestförbrytelser i en viss relation till frekvensen av ingifte, vadan man knappast längre kan betrakta incestförbrytelserna som isolerade missgärningar av abnorma individer, utan måste gå in för att uppfatta dem som det sista steget i en utveckling som ligger in nuce i vissa sociala gruppers handlingsvanor.

För att utröna huruvida icke en sådan inställning som vi kunna iaktta hos incestförbrytarna endast har sin grund i en viss psykisk undermålighet som vi finna utbredd i helt skilda samhällsgrupper är det skäl att ta upp frågan om deras yrkessammansättning. Som vi redan antytt, är rekryteringen av incestförbrytare i Sverige förvånande ensidig. Förekomsten av incestbrottet är anhopad i de lägre sociala skikten på landsbygden, i synnerhet bland statarna, som i stor utsträckning höra till de »socialt försummade«, förkomma, och föra en nomadtillvaro mellan olika anställningar och boningsorter.

Det vore obefogat att av dessa fakta dra den slutsatsen att de allmänna levnadsförhållandena på landsbygden föra med sig en särskilt stark lockelse till incest. Mot ett sådant antagande talar redan det faktum att i andra länder, såsom Danmark och Tyskland, incestförbrytelserna äro koncentrerade till proletära samhällslager, såsom förkomna arbetare och hantverkare i större och mindre städer. Vi ha redan framhållit svagheter i kriminalstatistiken, när det gäller en sociologisk behandling av detta brott. Det är mycket väl tänkbart att också i Sveriges städer incestförbrytelser förekomma i mycket större utsträckning än vad som kommer till domstolarnas kännedom. Det är icke alldeles otänkbart att vissa myndigheter, såsom barnvårdsnämnderna, till följd av en vidsynt familjepedagogisk inställning i vissa fall icke önska för längre tid ställa familjen utan försörjare,

utan hellre använda sin kännedom om den straffbara handlingen som påtryckningsmedel för att få till stånd en gynnsammare gestaltning av familjelivet. Det svenska materialet uppvisar också faktiskt ett visst antal incestfall bland de lägre, okvalificerade arbetarskikten, bland sjömän o. s. v.

En dylik slutsats kunde nu ge anledning till föreställningen att materialet icke tillåter en sociologisk tolkning av incestbrottet, att det i fråga om gärningsmännens yrkesförhållanden uppvisar alltför stora motsägelser. Man skulle kunna skildra olika typer av incestförbrytare och studera deras miljöförhållanden. Alla försök at komma från en enhellig konception av incestbrottet äro emellertid vilseledande och ha sin grund i en ytlig uppfattning av miljöförhållandena.

Vissa skikt av de svenska lantarbetarna — framför allt de som mest pregnant representeras av statarna i Mälardalen — utgöra nämligen en socialtyp som i andra länder förekommer endast i ringa utsträckning. I storgodsområdena i Ostelbien tillfredsställdes tidigare behovet av rörlig arbetskraft sålunda genom anställning av polska lantarbetare. I Danmark med dess intensiva småbondebruk har denna lantarbetartyp aldrig uppstått. Det är en lantarbetartyp som uppvisar alla tecken på en social förkommenhet och rotlöshet som man annars finner blott hos vissa lågt stående arbetarskikt i städerna.

Statare, torpare, grovarbetare, skogsarbetare och kreaturskötare äro de yrken, som vi oftast se representerade bland incestförbrytarna. I de handlingar som samlats å Rättspsykiatriska kliniken i Stockholm finnas en mängd intressanta detaljuppgifter om levnadsförhållandena inom dessa skikt, vilka måhända ge en ytterliggående bild av situationen, men som i varje fall ge en föreställning om förhållanden varom man kan erhålla upplysning även ur andra källor¹⁾.

¹⁾ Jfr. *Robert L. Lüttmark: Mälardalens Nomader*. Stockholm 1930.

Det är här fråga om människor, vilkas livsföring karakteriseras av ytterst ringa stabilitet i arbetsförhållandena. Betecknande äro de täta ombytena av anställning, ofta årligen, tidvis en gång i månaden. En av dessa arbetare kunde räkna upp 40 anställningar han haft under sitt liv, och det är föga ägnat att förvåna att flertalet incestförbrytare helt enkelt äro ur stånd att ange ordningsföljden och antalet anställningar under vissa perioder av sitt liv. Särskilt i unga är intresset för en stadigvarande anställning föga utvecklat; med hänsyn till den primitiva karaktären av det grovarbete som fordras finns det endast små möjligheter att förbättra sin ställning genom duglighet i arbetet, och somföljd härav utvecklas lätt nog en sådan inställning, att ombyte av arbetsgivare och flytning till annan ort ter sig som en av de fåtalige chanserna att tillfredsställa ett visst behov af omväxling. Även hos de äldre staterna som en gång vartannat år flytter till annan ort med hustru och barn kan man iakta, icke blott äventyrslystnad, utan även ett beteende som under vandringsåren i ungdomen mer eller mindre blivit en del av livsordningen.

Förståelsen av de tämligen komplicerade miljöförhållandena som sätta sin prägel på dessa gruppers inställning underlättas om man tänker sig in i den livsrytm som för dem är typisk. Det är nämligen icke nog med att de byta anställning, utan i ett stort antal fall byta de också upprepade gånger yrke. Bland incestförbrytarna påträffa vi lantarbetare, drängar, grovarbetare, industriarbetare; men om man studerar deras levnadshistoria är det påtagligt att det hela tiden är fråga om samma människomaterial som endast med en viss regelbundenhet cirkulerar mellan olika yrken. Knappast en tredjedel av incestförbrytarna har under hela sitt liv varit verksamma på ett enda arbetsfält.

I vissa jordbruksområden är det vanligt att lantarbetarnas söner under den vitala perioden av sitt liv söka utnyttja de större förtjänstmöjligheterna vid de på landsbygden spridda industriföretagen genom att ta anställning där så-

som grovarbetare. Ja, i vissa omraden förhåller det sig t. o. m. så att en dräglig existens är möjlig endast genom en säsongmässig eller på annat sätt periodisk växling mellan jordbruksarbete, å ena sidan, och arbete i skogs- eller stenindustrin, å den andra. Det råder inget tvivel om att de intelligentare lantarbetarna härvid småningom lyckas få mera fast fot i fabriksarbetet genom att tränga sig fram till mera kvalificerade arbetsprestationer. För de äldre lantarbetarnas vidkommande inträder på detta sätt ett negativt urval, eftersom det här är fråga om dem som, när livskraften börjar försvagas och de icke längre orka med det ansträngande grovarbetet i industrin, på nytt och definitivt sjunka tillbaka i den lägre lantarbetarklassens anspråkslösa livsformer. Så länge krafterna räcka till arbeta de som statare och kreatursskötare för att tjäna ett torftigt livsuppehälle och utan andra framtidsutsikter än att få leva på nåder eller sluta sina dagar på ett älderdoms hem¹⁾.

Livsrytmen går sålunda för dessa gruppers vidkommende helt och hållet i det primitiva, rent fysiska livets tecken. Det är beaktansvärt att flertalet incestförbrytelser²⁾ ta sin början omkring 45-årsåldern, d. v. s. i en period då — utom de första symtomen på presenila förändringar — livskurven börjar gå nedåt och då en viss hopplöshet och likgiltighet måste komma till synes inför det oundvikliga perspektivet av ett bekymmersamt och glädjelöst levnadsslut.

Samtidigt har en dylik livsföring en i högsta grad upplösande inverkan på varje slags intimare social kontakt och det i så hög grad att t. o. m. familjebanden endast spela en ytterst ringa roll. Man lämnar föräldrahemmet vid 15 års ålder, stundom ännu tidigare. Det ansträngande kroppsarbetet gör det omöjligt att upprätthålla

¹⁾ Jfr. till frågan om livskurvan och dess förlopp inom olika yrkesgrupper *Charlotte Bühler: Der menschliche Lebenslauf als psychologisches Problem. Leipzig. 1933.*

²⁾ Inom ramen av denna uppsats skola vi ej ingå på de något mera komplicerade förhållandena vid syskonincest.

intimare kontakt med släkten -- bortsett från att familjebanden ofta bli tämligen betydelselösa till följd av den fullständiga frånvaron av arbetsgemenskap inom familjen.

Om vi nu övergå till en granskning av levnadsödena för de incestförbrytare som icke härstamma från dylika specifika lantarbetarskikt så visar det sig snart nog att deras levnadsbana har samma grundläggande förlopp som är karakteristiskt för dessa skikt och som i andra skikt endast realiserats i enskilda, individuella fall. Det är sjömän som föra ett rollöst, kringfläckande liv utan fastare sociala förbindelser, det är hantverkare och arbetare som till följd av yttre livsomständigheter, men ofta även på grund av en bestämd psykisk konstitution, gång på gång ryckts loss från en bofast och kontinuerlig livsföring. Det är människor för vilka varje planläggning av livet på längre sikt är främmande eller ter sig omöjlig på grund av arbetsvillkoren i deras yrke, människor som leva i enlighet med sina vitala behov i anpassning efter de tillfälliga yttre omständigheterna och vilkas levnadsbana får sitt karakteristiska särdrag endast genom de vitala, kroppsliga krafternas till- eller avtagande.

På detta sätt blir det möjligt att komma fram till en enhetlig uppfattning av incestbrottets sociala förutsättningar. De för levnadsbanan karakteristiska dragen ha redan skildrats, och det återstår blott att säga att för Sveriges del denna struktur i livsföringen och inställningen till yrkeslivet är särskilt vanlig inom vissa bestämda skikt av lantbefolkningen. Det skulle vara en alltför trång synpunkt om man ville anknyta en sociologisk tolkning av incestbrottet till landsbygdens förhållanden som sådana.

Var ha vi nu att söka upprinnelsen till incestbrottet och vilka säregna förhållanden är det som berättiga oss till att uppfatta incestförbrytarna icke endast som en summa av enskilda förkomna individer, utan också som en typisk, om än historiskt begränsad social företeelse.

Den utomordentligt snabba ekonomiska och sociala ut-

veckling som äger rum i ett land under en intensiv industrialiseringsprocess ställer utomordentligt höga krav på förmågan till anpassning och ny inställning hos breda sociala skikt. De olika produktionsgrenarnas behov av arbetskraft ställer den enskilde individen än på den ena platsen, än på den andra. Människorna ryckas loss ur det livssammanhang, vari de tidigare funnit sig till rätta genom sina praktiska erfarenheter i ungdomsåren. De kollidera med andra moraliska åskådningar, men sakna förmågan att bli förtrogna med det moderna samhällets konventioner och dess abstrakta rättsbegrepp. Följaktligen lära de sig att betrakta sina egna livsuppfattningar som ensidiga och oväsentliga. I övergången mellan två olika samhällsformer, av vilka den ena sökt infoga individen i en begränsad gemenskap genom omedelbar praktisk erfarenhet och den andra är baserad på en rationell livsordning, till vilken man når fram endast genom intensiv skolning och planmässig uppfostran, falla vissa skikt offer för en fullständig social desorganisation.

Det kan icke råda något tvivel om att de uppfostringsinstitutioner som för en mansålder tillbaka stodo till förfogande på landsbygden icke voro tillräckliga för att ersätta allt det som i våra dagar med hänsyn till de ständigt växlande arbetsvilkoren och befolkningens starka mobilitet, måste sättas i stället för det omedelbara, erfarenhetsmässiga inlärandet av yrkeslivet inom en viss livsmiljö, genom påverkan från föräldrarna och deltagandet i själva arbetet. Hårtill kom ytterligare att arbetstungan bland de lägra sociala skikten på landsbygden till ett minimum inskränkt familjens uppfostrande inflytande, föräldrarnas intresse för sina barn och för dessas utveckling till dugande personligheter.

Följden av detta är att den utveckling av individens självständighet¹⁾ som spelar en avgörande roll

1) "The process of individualisation" spelar en väsentlig roll i

i uppbyggandet av den moderna samhällsordningen, inom dessa skikt i stor utsträckning lett till social desorganisation. De enskilda individerna förlora varje meningsfull kontakt med sin omgivning. Meningen i deras liv faller tillbaka till de rent fysiologiska funktionerna; kulturella och övriga gemenskapsintressen kommer aldrig till någon utveckling. I socialt avseende kunna dessa skikt icke på något sätt verka strukturbildande. De föra en vegeterande tillvaro såsom en amorf massa utanför den utveckling som äger rum i det kulturella och sociala livet.

Den påfallande slöhet och likgiltighet som incestförbrytarna lägga i dagen gentemot alla frågor som beröra deras livsperspektiv eller deras allmänna intressen torde ingalunda enbart kunna föras tillbaka på imbecillitet eller senilitet. Man måste komma ihåg att ett i kroppsligt avseende fullständigt utmattande arbete helt enkelt ej lämnar någon energi till övers för att under den knappt utmätta fritiden söka en aldrig så blygsam andlig sysselsättning. På frågorna om intressen och sysselsättning under fritiden får man ofta nog till svar att vederbörande alltsedan den tidiga ungdomen helt enkelt aldrig haft någon fritid som han inte helt måst använda till vila. Frågar man vilka tidningar som läsas, svaras det att man emellanåt läser några ortstidningar. Något politiskt intresse kommer knappast till synes. Det enda som intresserar i tidningarna är olyckshändelserna på orten vilka ge den tröttkörda fantasin material till en del konkreta föreställningar. Knappast en enda av incestförbrytarna tillhör en förening eller ens en intresseorganisation. Också det kyrkliga livet, som på landsbygden utgör en social faktor med stor gemenskapsbildande förmåga, lämnar dem oberörda. Många av dem ha icke blivit konfirmerade, icke på grund av övertygelse, utan

den amerikanska »rural-urban sociology«. Litteraturanvisningar, vilka med hänsyn till mängden av publikationer på detta område ej kunnat göras en tillnärmelsevis uttömmande, finnas i det ovan anförda standardarbetet av *Sorokin, Zimmerman och Galpin*.

därför att de vid tidpunkten för konfirmationsundervisningen hade mycket arbete, eller därför att vägen till undervisningslokalen var för lång, o. s. v. Vi ha redan ovan framhållit den rent formella betydelsen av vigseln och den stora frekvensen av fria äktenskap.

Vid en undersökning av incestbrottet är det av vikt att uttröna hur förhållandena inverka på familjelivets gestaltning. Också här måste det understrykas att förhållandena för incestförbrytarnas vidkommande framträda med en särskild skärpa som endast i sin allmänna tendens är karakteristisk för detta sociala område i dess helhet.

Om man icke nöjer sig med att konstatera de yttre symptom som här framträda: stridslystnaden, mannens brutala uppträdande, hustruns grälsjuka, det bristande intresset för barnen o. s. v., enbart som symptom, utan frågar sig vad de ha för betydelse för familjens sociala sammanhållning, så inser man omedelbart att de enskilda familjemedlemmarna äro förbundna med varandra, icke av inre band, utan endast av ett yttre, ömsesidigt beroende med hänsyn till kampen för elementär behovstillfredsställelse. Karakteristisk är en fullständig brist på förståelse för barnets utveckling, en fullständig frånvaro av psykologisk bindning till hustrun av högre ordning. I överbefolkade bostäder, där var och en i ekonomiskt avseende är direkt beroende av den andre, är den enskilde individen i själva verket fullständigt isolerad i sit inre, han är likgiltig gentemot sin närmaste omgivning.

Om man läser de brev incestförbrytaren skriver från fängelset, kan man lätt övertyga sig om den primitiva egoism som gör att det här ständigt talas om de paket som vederbörande hoppas få från sin familj, även i de fall då familjelivet ter sig såsom fullständigt upplöst, ända till en ömsesidig fiendskap mellan man och hustru.

Man kan vidare iaktta en fullständig intresselöshet och känsla av främlingsskap i synnerhet gentemot barnen, vilken ofta sträcker sig även till

offret för incestbrottet. Också här måste man ställa frågan, om det verkligen beror på intelligensdefekter och inte fastmera på en stor likgiltighet, när incestförbrytaren vid förhöret icke kan ange de olika barnens namn och födelsedag.

Kontinuiteten i familjens öde har blivit bruten. Barnen lämna föräldrahemmet vid unga år, och föräldrarna kunna ej räkna på att bli försörjade av barnen. Sålunda saknas — ett faktum som för denna miljö's vidkommande är särskilt viktigt — varje elementär anledning att intressera sig för barnen och deras utveckling. Känslan av ansvar för barnet som en självständig varelse är mycket litet utpräglad på denna kulturella nivå. Från de redan upplösta formerna av gemenskapsliv på landsbygden kvarstår en känsla av äganderätt och förfoganderätt över barnen vilka emellertid icke längre på ett meningsfullt sätt infogas i den stora familjekretsens liv, utan dras med genom åren såsom ett mer eller mindre »överflödigt« påhäng, på grundval av en nödtörftig utkomst.

Likgiltighet, ansvarslöshet och hopplöshet inför framtiden, en känsla av främlingsskap gentemot de egna barnen, som följaktligen vid lägligt tillfälle kunna betraktas som sexualobjekt — sådana äro de attityder, som här måste te sig som rotade i miljön och i väsentlig mån betingade av sociala omständigheter. De upplösa hämningarna mot incest och leda till våldförande av barnet, när driftimpulser och andra retningar till förförelse — vare de sig äro subjektiva, kanske ofta patologiska eller betingade av barnets beteende — komma till.

Protokollen över psykiaterns samtal med incestförbrytaren ge tydligt vid handen att det endast i sällsynta fall föreligger någon förstäelse för att blodskamsförhållandet kunnat skada barnet annat än i rent kroppsligt avseende. Särskilt upplysande i detta avseende är incestförbrytarens sätt att urskulda sig och framställa sin gärning som oförarglig. Gång på gång framhålles det att intet våld förekommit, att

man på ett eller annat sätt lyckats förebygga befruktning av barnet, att barnet inte haft några smärter eller rent av själv aktivt deltagit i umgänget. En mycket långt driven känslolöshet ådagalade en av incestförbrytarna som ansåg sig i hög grad ursäktad, emedan han förklarat sig beredd att i sin familj underhålla det i incestförhållandet födda barnet. Den faderlige känslolösheten till barnet har i så hög grad blivit upplöst, att fadern vägar sig på att direkt uppträda i konkurrens med de unga pojkar som hans dotter i »alla fall skulle ha idkat könsumgänge med». I ett samtal heter det att det är bättre att själv vara far till de oäkta barnen, eftersom man ändå själv måste försörja dem. Här kan man i ordets verkliga innebörd tala om en kulturnivå som närmar sig det rent animaliska stadiet. Gärningsmannen har endast förståelse för de rent kroppsliga skådeverkningarna; endast i ett litet fåtal fall är han klart medveten om det moraliskt förkastliga i incestförhållandet.

För att verkligen förstå hur incestbrottet kommer till måste man vidare beakta att det knappast i något individuellt fall är fråga om drifttendenser som avvika från det normala könsumgänget med hustrun eller annan icke besläktad fullvuxen kvinna, utan helt enkelt ett val av ersättare, när den vanliga sexualpartnern av ett eller annat skäl icke står till förfogande. Antingen ligger hustrun på sjukhus, när den sexuella förbindelsen med dottern upptages, eller hon vägrar könsumgänge, hon är frigid eller lever i ett så starkt psykiskt spänningsförhållande till mannen, att dennes sexuella behov icke bli tillfredsställda. Incestförhållandet framkallas då av det vallösa sökandet efter en annan sexualpartner.

Härmed skall icke vara sagt att icke intima psykiska bindningar mellan parterna kunne komma till stånd på grundval av ett incestförhållande. Hela familjestrukturen kan i detta avseende omstöpas så totalt, att mannen tillsammans med sin dotter besöker marknader och andra

festligheter och att de enligt grannarnas utsago bete sig »som fästfolk». I ett annat fall sköter dottern ett litet provisoriskt hushåll åt fadern, vilket denne nödgats inrätta åt sig i närheten av arbetsplatsen som ligger långt borta från familjens boningsort; här utvecklas ett ömt kärleksförhållande som icke brytes i och med att mannen häktas och som klart kommer till synes i bådvas brevväxling med varandra. I andra fall, då hustrun dött, leva fadern och dottern i äratal tillsammans i ett kvasiäktenskap. Det föreligger inga moraliska hämningar som skulle förhindra en dylik principiell omgestaltning av familjens struktur, för vilken de elementära sexuella relationerna spela en avgörande roll.

Ehuru det möter svårigheter att erhålla klara indicier förefaller det dock som om mödrarna, även om de misstänka eller känna till dylika förbindelser, icke prestera ett alltför energiskt motstånd. Barnet får endast mottaga i allmänna ordalag hållna varningar eller en uppmaning att på nytt tala om saken för modern nästa gång. Om dottern låter någon få nys om saken, händer det t. o. m. att modern gör henne förebråelser härför. Det förefaller nästen som om modern i många fall utan större svårigheter fann sig i det oundvikliga, helst om hon själv är trött på mannens alltför stora anspråk i det äktenskapliga samlivet.

Det är självklart att driftens genombrott, de första ansatserna till sexuellt närmande förutsätta särskilda situationer som utöva en omedelbar, förledande retning. Det ensliga arbetet på landsbygden ger talrika tillfällen härtill. Mycket ofta sova far och dotter i samma säng och glida nästan omärkligt in i en sexuell förbindelse. Här spelar också alkoholismen en viss roll, ehuru man icke bör skjuta den alltför starkt i förgrunden bland miljöbetingelserna, eftersom den ofta blott är ett symptom på ett vida mera komplicerat samband mellan konstitutionella och miljöfaktorer.

Den omedelbara förförelsessituationen får emellertid sin betydelse endast mot bakgrunden av de sociala förhållan-

den som äro bestämmande för familjelivets och de allmänna arbetsvillkorens karaktär, kulturnivan, de moraliska åskådningarna och incestförbrytarens beteende över huvud. Det är mot denna bakgrund som sociologen i första hand har att rikta sitt intresse.

De psykiska anomalier som paträffas hos incestförbrytarna verka ofta endast förstärkande på uppkomsten av en livsinställning som vi ovan visat vara beroende av vissa bestämda sociala betingelser; det är här fråga om sådana rubbningar i själsverksamheten som omöjliggöra ett ansvarsmedvetet handlande i klar uppfattning om ändamåls-sammanhang som sträcka sig längre än till stunden, (ex. imbecillitet, senilitet) eller sådana som i hög grad försvåra den själsliga kontakten med den sociala omgivningen (ex. schizoida eller schizofrena tillstånd).

Den sociologiska forskningens uppgift på detta område måste vara att till det föreliggande materialet rörande incestförbrytelser ställa frågan i vad mån en dylik enhetlig uppfattning av detta fenomen — vilken givetvis redan återger det allmänna intrycket av konkreta studier i materialet — kan försvaras. Det gäller att med största möjliga statistiska exakthet studera de enskilda drag som äro karakteristiska för denna miljö; vidare gäller det att i ingående studier rörande incestförbrytarnas livsinställning fastställa de komplicerade mellanleden mellan arbetslivet, fattigdomen och de moraliska åskådningarna, att utröna den inre socialpsykologiska dynamiken hos denna miljö, och att på grundval härav finna en utgångspunkt för de förebyggande åtgärder som göra det möjligt att motverka incestbrottet genom aktiv påverkan av de sociala förhållandena. Det råder intet tvivel om att även den straffrättsliga behandlingen av incestbrottet kan hämta viktiga lärdomar ur en sociologisk undersökning av dess genesis.